

Naturum Tåkern

Tåkern är en av Nordeuropas finaste fågelsjöar. Här finns nu ett naturum som smälter in i miljön med vassrika stränder och som knyter an till det historiska kulturlandskapet. I huset möter man naturens eget material och en stor volym med kyrksalens andäktighet. Utställningen ger lust och förståelse och du måste återkomma igen och igen, för du hittar hela tiden något nytt...

Vid Glänås, på Tåkerns södra strand, uppfördes ett fågeltorn på 1960-talet av entusiastiska fågelskådare. Området har förbättrats med parkering och vandringsled som en del av naturreservatets publika del och nu ett nytt naturum.

Ett naturum är ett centrum för besökare till ett naturområde. Varumärket naturum ägs av Naturvårdsverket och i dess riktlinjer ingår att ge information om natur och kulturhistoria.

En arkitektävling för byggnaderna utlystes 2006. Vinnande förslag blev ”Ett rö för vinden” utfört av Wingårdhs Arkitektbyrå. De fick även i uppdrag att ge förslag på formgivning och disposition av utställning.

Gestaltning

Med utgångspunkt från formgivningen byggdes modeller av montrarna, för att de skulle bekräfta husets former. Rummens många vinklar ställde särskilda krav. Färgvalet kontrasterar till furupanelen i väggar och tak.

Besökarens vandring genom tematiska rum i den lustfyllda utställningen blir till en upptäcksfärd. Montrarna innehåller en mångfald av föremål, foton, illustrationer, små monitorer, pekdatörer, etc. Det egna sökandet bland stora objekt och små detaljer väcker nyfikenheten.

Naturvetenskapliga begrepp beskrivs på ett lättillgängligt sätt av illustratörer och textförfattare. Det pedagogiska språket utgår från kunskaper hos alla åldrar. God läsbarhet är ständigt i fokus.

Utställningen interagerar med naturen utanför genom frikostiga utblickar, kikare och direktsändningar från fåglars bon. Ett bildspel på en sfärisk storbildsskärm med ett mäktigt surroundljud ger inspiration att upptäcka Tåkerns rikedomar.

Publikvänlighet

Målet var en optimal anpassning för funktionshindrade. Att känna, lyssna, se och röra sig med funktionshinder genomsyrar utställningen. Vid varje monter finns audioguider som berättar sammanhangen för synskadade.

Barnens nyfikenhet tas tillvara med en egen holk och ett lab. I workshops arbetar man med experiment, håvar småkryp samt har stunder med avslappning.

En viktig del i utställningen är det interaktiva momentet. Vid ”Hitta fågeln” får besökaren på ett lekfullt sätt lära sig hur fåglar ser ut och låter. Här växelverkar ljud, ljus, snidade fåglar och pekdatör.

Metod och process

En kravspecifikation för utställningen togs fram av en arbetsgrupp. Den var sammansatt utifrån olika kunskapsområden; biologer, utställningstekniker, länsmuseum, handikapporganisationer samt markägare, för förankring av budskap. Fåglarnas sjö står i centrum med kopplingar till miljö och kultur, ja människornas sjö. Som underlag för produktion användes ett synopsis, men många finurligheter kom till under resans gång.

Claes Svedlindh
Länsstyrelsen Östergötland

Med näbbar och klor

Näbb som en pincett

Trädskopparn har en smal och tunn näbb. Den är bra på att plöcka ut löskärl och andra småkryp från små sprickor i trädens bark.

Näbb som en sax

Näbbens båda halvor kan korsvändas för att vandra. Näbben liknar en sax som dess fingrar som riktiga som en sax. Näbben är utformad för att korsvändas ska komma in för i fjädrarnas kantar. Korsvändningen hjälper till att hålla fjädrarna och plöcker ut fjädrarna från ryggen.

Fötter som en gäddsax

En gäddsax är ett redskap som används för att fiska gädda. Fiskgäddan har långa svarta klor för att kunna hålla fast fisken när den fångas.

De flesta fåglar har tre till fem främre och en till två bakre. Fiskgäddan kan vrida sin av främre bakre. Då kan den gripa tag om fisken med två till på varje sida. Då sitter fisken fast som i en gäddsax.

Fåglar har inga händer

Om du följt utgåva näckdel med en så är det kanske att fåglarnas inte har händer. Därför är näbben och klorerna viktigare för fåglarna ska skaffa mat.

Fågeln näbb och klor har utvecklat på många olika sätt beroende på hur de lever och hur de skaffar sig mat.

Näbben används till mycket

Det kan vara bra att ha en näbb som är bra till att vara på. En del fåglar är rädda om på sommaren och på vintern, så näbben måste fungera bra om. Fågeln använder också näbben för att plocka ut fjädrarna och när de bygger sina bonor.

Näbb som ett ljuster

En ljuster är ett stort fiskeredskap från före i tiden. En ljuster har vassa taggar för att hålla fast fisken. Stenkraken har små taggar längs kanten av näbben, så att den ska kunna hålla fast hela och sprutande fiskar.

Näbb som en sil

Storandens näbb fungerar som en sil. Kanten av näbben är kornad som en galler. Storanden tar in vatten i spesten av näbben och släpper ut vattnet vid sidorna. Små insekter och liten fiskar på insidan är näbben.

Bygs-
indiv

Näbben växer

Näbbens båda ytor är av keratin. Det är samma ämne som våra naglar är gjorda av. Näbbarna växer i samma riktning som våra naglar. Det som skapar den vita linjen är nytt material. Änder och en del andra fåglar har en särskild rids. De har sin förfädder yttre på näbben.

Fågelfötter

Man kan tycka att fåglarnas skulle använda fötterna i stället för händer, för att plöcka upp mat eller för att hålla fast maten till fåglarna. De flesta fåglar använder bara näbben.

Fötterna används mest för att gå med och för att hålla sig fast med. Men en del fåglar behöver fötterna för att klämma och simma. Räv fåglar och ugglor har fötter för att gripa tag i bytet med.

Simfötter

Spöfåglar har simhud mellan tårna för att kunna simma bra. Änder och gåsar har sådana simhud som de ser på bilderna. Doppingar och vadare har fiskar på tårna som fungerar på samma sätt.

Näbb som en nötknäckare

Vinter dödar sina fötter med blanda skal. Därför har vinterdjur fötter med blanda skal.

Stenkraken har en mycket kraftig näbb och starka muskler av klämna ihop näbben med. Stenkraken kan öppna käftskäppar och andra hårdt ämnen som alghäskäppar och skivkäppar.

Om du mår dåligt på vintern kommer stenkraken gåna dit och äta solstrålar.

Näbb som ett stämjärn

Fackelpetter har hämta och vassa näbbar. De kan hacka ut stora hål i fuktiga träd. Men ofta hackar de i träd som är lite ruttna, när de letar efter insektslarver och andra kryp som är deras mat.

Ben som styltor

En del vadare har långa ben och långa näbbar. Därför kan de leta efter mat på grunt vatten.

Slut i vassen

Fjäderlösa vingar

Här visas svartvit
fågelpapper som häckar.
Lägger ägg, rovar och maktar
ungar. Menat livet en hel.

